

УДК 378.1:371.1

Иван Кутняк, кандидат філософських наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається проблема розробки нової моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи через реалізацію принципів, функцій, змісту, форм, методів і засобів управління. Подаються показники аналітичних, прогностичних здібностей керівників навчального закладу, вміння організувати колектив до творчості, до вироблення шляхів розв'язання проблем на перспективу розвитку загальноосвітньої школи.

Ключові слова: майбутній учитель, початкова школа, управлінська діяльність, принципи, функції, зміст, форми, методи, засоби, управління.

Літ. 12.

Иван Кутняк, кандидат философских наук, доцент кафедры педагогики и методики начального образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

В статье рассматривается проблема разработки новой модели профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы через реализацию принципов, функций, содержания, форм, методов и способов управления. Подаются показатели аналитических, прогнозирующих способностей руководителя, умение организовывать коллектив к творчеству, к выработке путей решения проблем на перспективу развития общеобразовательной школы.

Ключевые слова: будущий учитель, начальная школа, управленческая деятельность, принципы, функции, содержание, формы, методы, способы, управление.

Ivan Kutniak, Ph.D. (Philosophy), Associate Professor of the Pedagogy and Methods of Primary Education Department
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University

TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO THE MANAGEMENT ACTIVITIES OF PRIMARY SCHOOL

The article discovers the problem of developing a new model of professional training of primary school teachers through the implementation of the principles, functions, content, forms, methods and means of control. It performs the indicators of analytical, prognostic abilities of managers, the ability to organize collective to creativity, to develop ways to solve problems for the future development of secondary school.

Keywords: future teacher, primary school, management activities, principles, functions, content, forms, methods, means, management.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх учителів до управлінської діяльності в початковій школі – це складний процес, який передбачає зміни в навчанні, вихованні і розвитку особистості, у процесі якого здійснюється розвиток особистісних і професійних якостей.

Управління сучасною загальноосвітньою школою I ступеня є багатоаспектним явищем. Він включає дотримання принципів, реалізацію функцій, доцільний вибір цілей та завдань; вивчення та глибокий аналіз досягнутого рівня освітньої діяльності; системи раціонального планування та проектування розвитку всіх внутрішніх систем закладу; виявлення та впровадження перспективного педагогічного

досвіду, використання досягнень науки та практики щодо формування професійної компетентності майбутніх педагогів; ефективного контролю за якістю освітнього процесу, побудованого на гуманістичних засадах, тощо. Від якості процесу управління залежить якість результату діяльності загальноосвітньої школи.

Сьогодні керівники та їхні заступники загальноосвітньої школи потребують допомоги у таких важливих питаннях, як побудова змісту та аналіз його кінцевих результатів управлінської діяльності за навчальний рік; підходи до створення сучасної інформаційно-аналітичної бази, що забезпечуватиме максимальне охоплення питань діяльності школи та якісну підготовку до Державної атестації; зміст та механізм планування

діяльності закладу за навчальний рік; сучасний погляд на здійснення контрольної функції керівника з позиції гуманістичного підходу в управлінні діяльністю колективу.

Отже, студенти мають орієнтуватися в означеній проблемі: для підвищення якості педагогічного процесу в початковій школі потрібно повніше використовувати управлінську діяльність. Питання ефективності управлінської діяльності, удосконалення керівництва контролю в загальноосвітній школі, глибокий педагогічний аналіз роботи педагогічних колективів і кожного вчителя зокрема на сьогодні є актуальними.

Аналіз останніх публікацій. Вивчення та реферування законодавчих, нормативних і правових документів показало, що здійснюється реформування початкової освіти, а відтак – змінюються підходи до підготовки вчительських кадрів, які повинні орієнтуватися в управлінській діяльності навчальних закладів [3; 4].

Аналіз педагогічної, психологічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми засвідчив, що побудова педагогічного процесу передбачає: реалізацію культурологічного, системно-структурного, комплексного, діяльнісного, полісуб'єктного та середовищного підходів. У цьому напрямку розкривав управління загальноосвітньою школою Є.С. Березняк [1, 14].

Головним в управлінській діяльності, як вважає Л.М. Калініна, є визначення перспективи у роботі з кадрами та своєчасний і якісний моніторинг результатів діяльності загальноосвітньої школи [6, 39].

На думку С.П. Максимюка, в управлінській діяльності потрібно змінювати підходи, які полягають в удосконаленні матеріально-технічної бази школи, у зміцненні зв'язків із сім'єю, школою, громадськістю та доцільне поєднання початкової і основної освіти тощо [9, 432]. Якщо керівник навчального закладу знає і розуміє подані чинники та забезпечує їхню реалізацію, то можна вважати його управлінську діяльність на належному рівні.

М.Ю. Красовицький зазначає, що метою розвитку загальноосвітньої школи в контексті управління є якість освіти, а для цього потрібно створити відповідні умови, які забезпечують оптимальний особистісний розвиток кожної дитини [7].

Н.М. Острроверхова, О.І. Даниленко розглядають питання ефективності та систематизації управлінської діяльності [11].

Працюючи в галузі педагогічної майстерності, І.А. Зязюн приділяв значну увагу становленню учителя-майстра, особливо звертав увагу на питання контролю і оцінювання його роботи [5, 8 – 9].

На думку В.О. Сухомлинського, “керівництво повинно полягати у тому, щоб, відокремивши непередбачене, те, що не можна (і нема потреби) передбачити, спланувати, розрахувати, знайти в навчально-виховному процесі найважливіше, визначити те, що не тільки входить у сферу наукового передбачення, а й немислиме без передбачення” [12, 73].

Багато проблем із управління загальноосвітньою школою I ступеня піднімає Д.В. Луцик. На його думку, керівники школи (директор, заступник з навчально-виховної роботи, організатори позакласної роботи) повинні бути обізнані з принципами, функціями, змістом, формами, методами та засобами управлінського процесу в початковій та основній школі [8, 23].

Однак, потрібно зазначити, що в плані підготовки майбутніх учителів до управлінської діяльності є надзвичайно мало досліджень, тому тема статті є актуальною.

Мета статті. Висвітлити підготовку студентів як майбутніх учителів початкової школи до управлінської діяльності через принципи, функції, зміст, форми, методи та засоби управління.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в процесі підготовки студентів до роботи в школі важливою є професійна компетентність учителя в управлінській діяльності [2; 3; 4]. Управлінська діяльність в загальноосвітній школі – це науково обґрунтовані дії адміністрації і педагогів, спрямовані на раціональне використання часу викладачами та учнями в освітньому процесі з метою поглибленого вивчення результатів з навчальних предметів, морального виховання, підготовки до усвідомленого вибору професії і всебічного розвитку особистості [7; 8].

Нині управлінська діяльність в умовах відродження і розвитку загальноосвітньої школи передбачає такі завдання: щоб на основі законів України і нормативних документів про освіту підвищити якість навчання і виховання молодших школярів [2; 3; 4].

У процесі підготовки майбутніх учителів до роботи в початковій школі звертаємо увагу на поняття “управлінська діяльність” керівництва школи, яке визначається як “складне індивідуально-професійне утворення, яке інтегрує в собі професійні теоретичні знання, практичні уміння і навички, професійно-особистісні цінності і якості, а також забезпечує кваліфіковану управлінську діяльність і свідомий вибір моделей поведінки” [11, 34].

На лекціях з курсу “Школознавство” студенти дізнаються про теоретичні засади управлінської діяльності, розглядають терміни та поняття, тощо.

На сучасному етапі розвитку школи особливо, важливим є питання реалізації Державного стандарту загальної початкової освіти, навчальних планів, програм і підручників для початкової школи [2, 1 – 18]. У названих документах окреслено функції структурних управлінських органів системи освіти в Україні. Зокрема, в Законі “Про освіту” передбачено-систему органів державного управління і систему органів громадського самоврядування [4].

Органи державного управління освітою і громадського самоврядування діють у межах повноважень та здійснюють ініціативну діяльність, не заборонену законодавством. У статті 10 Закону України “Про освіту” визначено державне управління освітою. Сьогодні у процесі підготовки студентів до роботи в школі важливою є професійна компетентність, яка передбачає їхню обізнаність з Положенням про освітні заклади, їхню атестацію та акредитацію, які затверджуються Кабінетом міністрів України. Органами громадського самоврядування в системі освіти є: загальні збори (конференція) колективу, рада навчально-виховного закладу; районна, міська, обласна конференції працівників освіти; з’їзд працівників освіти.

Управлінська діяльність забезпечує реалізацію принципів управління. Слово “принцип” походить від лат. “principium”, що в перекладі означає “начало”, “основа”, те, що лежить в основі положення [8, 15].

Принципи є “вихідними положеннями” певного вчення, теорії. Принципи керівництва школою – це вихідні положення, провідні ідеї, які лежать в основі змісту, організації і методів керівництва [8, 15].

Як бачимо, чітке дотримання принципів керівництва школою забезпечує високий кваліфікований рівень керівництва навчально-виховним процесом, належну якість контролю за роботою кожного працівника школи.

Управлінська діяльність початкової школи керується такими принципами, як: науковості, зв’язку з життям, конкретності і діяльності, планування, прогнозування, компетентності, оптимізації, гуманізації та демократизації, економізації тощо.

Отже, управління має місце там, де відбувається спільна діяльність людей для досягнення певних цілей. Ніщо не може так негативно вплинути на всю діяльність, як неправильне ціле покладання.

Зауважимо, що ефективність управлінської діяльності керівника освітнього закладу залежить від розуміння і ґрунтовності здійснення

управлінських функцій. До них належать: аналіз і планування, організація і контроль, координація і стимулювання [11, 67].

Одна із лекцій дисципліни присвячується розгляду управлінської діяльності через реалізацію її функцій у початковій школі. На аналізі тримається вся система планування і організації освітнього процесу. Аналіз школи як системи показує, що вона характеризується безперервною зміною станів, характером зв’язку між елементами, обумовленими метою і завданнями навчально-виховного процесу в кожній віковій групі учнів.

Стосовно школи, як зазначає В.О. Сухомлинський, управління включає вплив, заснований на наукових принципах та методах і спрямований на оптимальну організацію освітнього процесу [12, 73].

В теорії управління за останні роки визначилися нові підходи до розв’язання проблем взаємовідносин керівників і підлеглих, прав і обов’язків посадових осіб, психології управління. нині все більш глибоко виявляється характер самої культури відносин, показником якої є професійні і загальнолюдські цінності.

Планування – є однією із найважливіших функцій управління і передбачає визначення найбільш ефективних шляхів досягнення відповідних завдань. Сьогодні висувають вимоги щодо визначення завдань, окреслених у поточному навчальному році, тобто у річному плані, змісту педагогічних рад, методичної роботи з педагогами, адміністративно-господарської роботи з метою поліпшення умов життєдіяльності учнів початкових класів [10].

Під час роботи над планом враховують такі аспекти:

- змістовність планування, що полягає у визначенні основних видів діяльності, заходів, підбору та розстановки конкретних виконавців, у визначенні терміну виконання;

- реальність планування, тобто врахування типу школи.

Під час контролю щодо реалізації плану керівникові варто звертати увагу на сучасність впровадження форм і методів організації заходів, виконання у зазначені терміни, залучення до їх проведення широкого кола учнів та їхніх учителів.

Організація – це формування і встановлення відносно стійких взаємозв’язків між керівною і керованою системами, які функціонують і розвиваються як єдине ціле.

Координація – передбачає високу оперативність і встановлення гармонії між всіма ланками і напрямками навчально-виховного процесу, між керівною і керованою системами.

Стимулювання – це система заходів, спрямованих на створення творчо працюючого педагогічного колективу і активну цілеспрямовану діяльність учнів.

Найважливішою закономірністю управління є єдність кінцевої мети і завдань адміністративного, педагогічного, сімейного і громадського впливу в процесі формування особистості школяра.

Для реалізації цієї закономірності дуже важливим є координація дій школи, сім'ї, громадськості. Між ними існує багато зв'язків, які й мусять бути залучені в процес виховання підростаючого покоління.

Висновки. Отже, ми розкрили підготовку майбутніх учителів до управлінської діяльності в початковій школі. Така підготовка носить теоретичний і практичний характер. Сподіваємося, що запропоновані нами матеріали допоможуть кожному керівникові початкової школи опанувати змістом, формами, методами, та засобами управлінської діяльності у їхньому взаємозв'язку та побудувати ефективну систему управління, яка забезпечуватиме підвищення якості результатів діяльності педагогічного керівництва колективом і сприятиме зростанню професіоналізму керівника і його заступників. А у студентів будуть сформовані професійні уміння в оволодінні управлінською діяльністю у початковій школі.

1. Березняк Є.С. Керівництво роботою школи / Є.С. Березняк. – К. 1977. – 87с. – С. 14.

2. Державний стандарт загальної початкової освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1 – 18.

3. Закон України “Про загальну середню

освіту” // Початкова школа. – 1999. – № 8. – С. 1 – 12.

4. Закон України “Про освіту”. – К.: “Генеза”, 1996. – 34 с.

5. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність. Підручник / І.А. Зязюн. – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

6. Калініна Л.М. Лавринчук В.П. Організаційний механізм як система і об'єкт дослідження / Л.М. Калініна, В.П. Лавринчук // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2013. – 352 с. – С. 39–40.

7. Красовицький М.Ю. Проблеми підвищення ефективності управління роботою школи / М.Ю. Красовицький. – К., 1978. – 48 с. – С. 20.

8. Луцик Д.В. Школознавство. Підручник / Д.В. Луцик. – Дрогобич: Відродження, 2006. – 115 с.

9. Максимюк С.П. Школознавство. Наукові основи управління сучасною школою. Суть процесу управління, його структура / С.П. Максимюк. Педагогіка. – К.: Бібліотека українських підручників, 2008. – 564 с.

10. Нідзієва В.А. Управління навчальним закладом: організаційний аспект / В.А. Нідзієва // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2013. – 352 с. – С. 45–46.

11. Островерхова Н.М., Даниленко О.І. Ефективність управління загальноосвітньою школою / Н.М. Островерхова, О.І. Даниленко. – К.: Школяр, 2009. – 123 с.

12. Сухомлинський В.О. Вибрані твори / В.О. Сухомлинський – К.: Рад школа. – У 5 т. – Т. 4. – 566 с. – С. 73.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2015

“... талановитий педагог – запорука успішності суспільства і держави, а основна місія вчителя – прищепити любов не стільки до предмета, скільки до освіти”.

Іван Зязюн

доктор філософських наук, професор, академік НАПН України

“Слово – найтонше доторкання до серця, воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножем, і розжареним залізом, і брудом. Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду... Зле, невдале, нетактовне, просто кажучи нерозумне слово може образити, приголомшити людину”.

Василь Сухомлинський
видатний український педагог

